

GEZONDHEIDSRECHT TOEGEPAST

TOEGEPAST

Gezondheidsrecht toegepast

Dominique MINTEN en
Valentina STAELENS

Vierde editie

INTERSENTIA

Antwerpen – Gent – Cambridge

Gezondheidsrecht toegepast, Vierde editie
Dominique Minten en Valentina Staelens

© 2020 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel

ISBN 978-94-000-0949-3
D/2020/7849/110
NUR 822
Gedrukt in de Europese Unie

Verantwoordelijke uitgever: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre Sarrut Belgium NV
Lay-out: Crius Group, Hulshout
Omslagontwerp: Danny Juchtmans – www.dsigngraphics.be
Omslagbeeld: © Dicraftsman / VectorStock

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Dit boek is eveneens digitaal beschikbaar op www.stradalex.com en www.jurisquare.be.

INHOUD

HOOFDSTUK 1.

WAT IS RECHT?	1
1. Het begrip ‘recht’	1
1.1. Een maatschappelijk en evoluerend fenomeen	1
1.1.1. Recht als spiegel van de samenleving	1
1.1.2. Recht staat nooit stil	1
1.1.3. Recht is geen maatwerk	2
1.2. Recht zijn regels	2
1.3. Doel van het recht: orde en veiligheid	3
1.4. De overheid ‘maakt’ het recht	3
1.4.1. België kent een scheiding der machten	3
1.4.2. België is een federale staat met gemeenschappen en gewesten	4
1.4.3. België is een rechtsstaat	4
1.4.4. België is een monarchie	4
1.5. Het recht is afdwingbaar	4
2. Bronnen van het recht	5
2.1. Altijd eerst de wet	5
2.2. En dan de rechtspraak	6
2.3. De rechtsleer	7
2.4. Algemene rechtsbeginselen	8
2.5. De gewoonte	8
3. Indeling van het recht	8

HOOFDSTUK 2.

DE PERSOON IN HET RECHT	9
1. De persoon	9
1.1. De natuurlijke persoon	9
1.2. De rechtspersoon	10
2. Het begin van de natuurlijke persoon	10
2.1. De verwekking	10
2.1.1. Het recht op erkenning	10
2.1.2. Het recht op wettelijke en testamentaire erfopvolging en schenkingen	11

2.1.3.	Het recht op <i>wrongful life</i> -vordering.	11
2.1.4.	Het recht op zorg.	13
2.1.5.	Het recht op leven.	14
2.2.	De geboorte.	14
2.2.1.	De burgerrechtelijke implicatie.	14
2.2.2.	De strafrechtelijke implicatie.	15
2.2.3.	De verplichtingen naar aanleiding van de geboorte.	15
A.	De kennisgeving.	15
B.	De aangifte van de geboorte.	16
C.	De aangifte van een doodgeboren kind.	17
3.	De afstamming.	18
3.1.	De afstamming langs moederszijde.	19
3.1.1.	De vaststelling van de afstamming.	19
A.	Door de geboorteakte.	19
B.	Door moederlijke erkenning.	20
C.	Door gerechtelijke vaststelling.	21
3.1.2.	De betwisting van het moederschap.	22
A.	Wanneer het moederschap is vastgesteld door de geboorteakte.	23
B.	Wanneer het moederschap is vastgesteld door erkenning.	23
C.	Wanneer het moederschap gerechtelijk is vastgesteld.	24
3.2.	De afstamming langs vaderszijde.	24
3.2.1.	De afstammingsband.	24
A.	De vaderschapsregel.	24
B.	Door vaderlijke erkenning.	25
C.	Door gerechtelijke vaststelling.	28
D.	Vaststelling van de overspelige afstamming.	30
3.2.2.	De betwisting van het vaderschap.	30
A.	Wanneer het vaderschap is vastgesteld door de vaderschapsregel.	31
B.	Wanneer het vaderschap is vastgesteld door erkenning.	32
C.	Wanneer het vaderschap gerechtelijk is vastgesteld.	33
3.2.3.	De onderhoudsvordering tegen de verwekker van het kind.	33
3.3.	De afstamming langs meemoederszijde.	33
3.3.1.	De afstammingsband.	33
A.	De meemoederschapsregel.	34
B.	Door meemoederlijke erkenning.	34
C.	Door gerechtelijke vaststelling.	35

3.3.2.	De betwisting van het meemoederschap	35
A.	Wanneer het meemoederschap is vastgesteld door de meemoederschapsregel	35
B.	Wanneer het meemoederschap is vastgesteld door erkenning	36
C.	Wanneer het meemoederschap gerechtelijk is vastgesteld	36
3.4.	De afstamming samengevat	36
3.5.	De afstamming door adoptie	37
4.	De identificatie	40
4.1.	De naam	40
4.1.1.	De voornaam	40
A.	De naamgeving	40
B.	De naamsverandering	41
4.1.2.	De familienaam	41
A.	De naamgeving	41
B.	De naamsverandering	42
4.2.	Het geslacht	43
4.2.1.	Intersekscondities	43
4.2.2.	Transseksualiteit	44
A.	De aangifte	44
B.	De gevolgen van aanpassing van de geslachtsregistratie	45
4.3.	De woonplaats	46
5.	De bekwaamheid	47
5.1.	Drie vormen van bekwaamheid	47
5.2.	Minderjarigen	48
5.2.1.	De handelingsonbekwaamheid bij minderjarigen	48
5.2.2.	Het ouderlijk gezag	49
A.	Twee, één of geen ouders	49
B.	Het ouderlijk gezag: plichten	49
C.	Het ouderlijk gezag: rechten	52
5.2.3.	De jeugdhulpverlening	54
5.2.4.	Het jeugddelinquentierecht	54
5.3.	Meerderjarige onbekwame personen	56
5.3.1.	De beschermde persoon	56
5.3.2.	Krachtlijnen van de wetgeving	57
5.3.3.	Beschermingsmaatregelen	58
A.	De buitengerechtelijke bescherming heeft de voorkeur	58
B.	De gerechtelijke bescherming: het bewind	59
5.4.	De wilsonbekwaamheid bij medische beslissingen	62

6.	Persoonlijkheidsrechten	63
6.1.	De psychische en morele integriteit	63
6.2.	De fysieke integriteit	63
7.	Het lichaam in het recht.	64
7.1.	Het recht op fysieke integriteit.	64
7.1.1.	Respect voor de fysieke integriteit.	64
7.1.2.	Het zelfbeschikkingsrecht	65
7.1.3.	Spanning tussen het recht op fysieke integriteit en het zelfbeschikkingsrecht.	66
7.2.	De zwangerschapsafbreking.	66
7.2.1.	De zwangerschapsafbreking vóór 12 weken	67
A.	Voorwaarden voor de vrouw.	67
B.	Voorwaarden in verband met de uitvoering	67
C.	Voorwaarden voor de arts.	68
7.2.2.	De zwangerschapsafbreking na 12 weken	68
7.2.3.	Niet naleven van de voorwaarden	69
7.2.4.	Gewetensbezwaren.	69
7.2.5.	De registratie.	69
7.3.	De gedwongen opname.	69
7.3.1.	Wet betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke (WPG).	70
7.3.2.	Vijf toepassingsvoorwaarden van de WPG	70
7.3.3.	De procedure.	71
A.	De gewone procedure.	72
B.	De spoedprocedure.	72
7.3.4.	Twee mogelijke maatregelen.	73
A.	De behandeling in een ziekenhuis	73
B.	De verpleging in een gezin	74
7.3.5.	Gedwongen opname, gedwongen behandeling?	74
A.	De wilsonbekwame patiënt.	74
B.	De wilsbekwame patiënt	74
7.3.6.	De rechten van de geesteszieke	75
7.3.7.	De bekwaamheid van de gedwongen opgenomen zieke	75
7.4.	De medisch begeleide voortplanting	75
7.4.1.	Het toepassingsgebied van de wet	75
A.	De uitvoering.	76
B.	De toegang tot medisch begeleide voortplanting	76
7.4.2.	De medisch begeleide voortplanting met embryo's en gameten	77
A.	De voorafgaande controle van oorzaken van steriliteit, onvruchtbaarheid of subfertiliteit	77

B.	De informatie en begeleiding	77
C.	De voorafgaande overeenkomst	77
7.4.3.	De afname van gameten (eicellen en sperma)	78
A.	De bewaring door invriezing van gameten voor de invul- ling van een bestaande of latere kinderwens	78
B.	Het gebruik van gameten voor wetenschappelijk onderzoek	79
C.	De donatie van gameten	79
7.4.4.	De MBV door inplanting van een embryo in vitro	81
A.	De MBV door inplanting van een embryo dat tot stand kwam met de gameten van de wensouders	81
B.	De MBV door inplanting van een embryo dat tot stand kwam met donorgameten	82
C.	Het wetenschappelijk onderzoek op embryo's	84
7.5.	Medische experimenten op mensen	84
7.5.1.	Begrippen en toepassingsgebied	85
7.5.2.	De betrokken partijen	85
7.5.3.	De bescherming van de deelnemer	87
7.5.4.	De aansprakelijkheid en verzekering	90
7.6.	De orgaantransplantatie bij levenden	91
7.6.1.	De maatschappelijke nood aan wetgeving	91
7.6.2.	Het toepassingsgebied van de orgaantransplantatiewet	91
7.6.3.	De voorwaarden voor orgaantransplantatie	92
7.6.4.	De wegname na overlijden	93
7.6.5.	De verplichtingen van de arts	93
8.	Het einde van de natuurlijke persoon	94
8.1.	Begrip	94
8.2.	De wettelijke verplichtingen in verband met het overlijden	94
8.2.1.	De vaststelling van het overlijden	94
8.2.2.	De aangifte van het overlijden	94
8.2.3.	De bestemming van het lijk	95
A.	De begraving of teraardebestelling	95
B.	De lijkverbranding of crematie	96
8.3.	De orgaantransplantatie bij overledenen	96
8.3.1.	De toepassing van de wet	96
8.3.2.	Voorwaarden voor transplantatie	97
8.4.	De autopsie of de lijkschouwing	97
8.5.	Lichaamsdonatie ten voordele van de wetenschap	98
8.6.	Beslissingen over het levenseinde	98

8.6.1.	Niet-behandelingsbeslissingen (NBB's)	98
	A. Situering	98
	B. Toestemming	99
	1. De patiënt is in staat om toestemming te geven	100
	2. De patiënt kan geen toestemming geven	101
8.6.2.	Pijnbestrijding met levensverkortend effect.	102
8.6.3.	Palliatieve sedatie	103
8.6.4.	Euthanasie	104
	A. Twee mogelijkheden voor het euthanasieverzoek	104
	B. Medische voorwaarden voor toestemming met een actueel euthanasieverzoek	106
	C. Voorwaarden m.b.t. het verzoek om euthanasie	108
	D. De toelatingen en verplichtingen van de arts	110
8.6.5.	Palliatieve zorg	114
8.6.6.	Hulp bij zelfdoding	115
8.6.7.	Levensbeëindiging door toediening van letale middelen zon- der uitdrukkelijk verzoek van de patiënt	116

HOOFDSTUK 3.

	BEROEPSUITOEFENING IN DE GEZONDHEIDSZORG	117
1.	De belangrijkste beroepen in de gezondheidszorg	117
2.	De wettelijke regeling van het verpleegkundige beroep	117
	2.1. De bescherming van het beroep	117
	2.2. De onwettige uitoefening van de verpleegkunde	118
	2.3. De titelbescherming	118
	2.4. De bijzondere beroepstitels	118
	2.5. De verpleegkundige verstrekkingen	119
	2.5.1. De onderverdelingen	120
	A. De globale verpleegkundige activiteiten (A-verstrekkingen) . .	120
	B. De technische verpleegkundige prestaties (B1- en B2- verstrekkingen)	120
	C. De toevertrouwde geneeskundige handelingen (C-ver- strekkingen)	120
	2.5.2. De voorwaarden	121
	A. Het standaardverpleegplan of de -procedure	121
	B. Het medisch voorschrift: drie vormen	122
	1. Het schriftelijk medisch voorschrift	122
	2. Het mondeling geformuleerd medisch voorschrift	123
	3. Het staand order	124

3.	De wettelijke regeling van het beroep van vroedvrouw	124
3.1.	De wettelijke erkenning van het beroep	124
3.2.	De vroedvrouw als beoefenaar van de geneeskunde	124
3.3.	De bevoegdheid en verplichtingen in het algemeen.	125
3.4.	De bevoegdheden en verplichtingen in het bijzonder	126
3.4.1.	De bevoegdheden en verplichtingen tijdens de zwangerschap.	126
3.4.2.	De bevoegdheid tijdens de bevalling.	127
3.4.3.	De bevoegdheidsoverschrijding.	127
3.5.	De vroedvrouw als beoefenaar van de verpleegkunde.	128
4.	De wettelijke regeling van het beroep van zorgkundige	128
4.1.	De wettelijke erkenning van het beroep	128
4.2.	De bevoegdheden van de zorgkundige.	129
4.3.	Wanneer mag een zorgkundige de toegelaten activiteiten uitvoeren?	130
4.3.1.	Delegatie door een verpleegkundige	130
4.3.2.	De gestructureerde equipe	131
4.3.3.	Toezicht door de verpleegkundige.	131

HOOFDSTUK 4.

DE AANSPRAKELIJKHEID VAN DE VERPLEEGKUNDIGE EN DE

VROEDVROUW	133
----------------------	-----

1.	Vormen van aansprakelijkheid	133
1.1.	De strafrechtelijke aansprakelijkheid	133
1.2.	De burgerrechtelijke aansprakelijkheid	134
1.3.	Belangrijke opmerking i.v.m. de aansprakelijkheid in de gezondheidszorg.	134
2.	De strafrechtelijke aansprakelijkheid	135
2.1.	Opzettelijke slagen en verwondingen.	135
2.1.1.	Begrippen	135
2.1.2.	De strafrechtelijke immuniteit.	136
A.	Voorwaarden voor strafrechtelijke immuniteit	137
B.	Een toepassing: de fixatie.	140
2.2.	De onopzettelijke doding en verwonding	143
2.2.1.	De wet.	143
2.2.2.	Voorwaarden voor strafbaarheid.	144
2.2.3.	De onopzettelijke toediening van schadelijke stoffen	145
2.2.4.	De schadevergoeding.	146
2.2.5.	De strafrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersoon.	146
2.3.	Het hulpverzuim / De wettelijke hulpverleningsplicht	146
2.3.1.	De wet.	146

2.3.2.	Voorwaarden voor strafbaarheid.....	147
2.4.	De valsheid in geschrifte.....	148
2.4.1.	De wet.....	148
2.4.2.	Voorwaarden voor strafbaarheid.....	149
2.5.	De onwettige uitoefening van de geneeskunde.....	150
2.5.1.	De wet.....	150
2.5.2.	Voorwaarden voor strafbaarheid.....	151
2.6.	De schending van het beroepsgeheim	152
2.6.1.	De wet.....	152
2.6.2.	Wie is gebonden door de wet?	153
A.	Personen die uit hoofde ‘van hun beroep’ gebonden zijn door de geheimhoudingsplicht.....	153
B.	Personen die uit hoofde ‘van hun staat’ gebonden zijn door de geheimhoudingsplicht.....	154
C.	Het ondersteunend personeel.....	155
2.6.3.	De inhoud van de geheimhoudingsplicht	155
2.6.4.	Tegenover wie geldt de geheimhoudingsplicht?	157
A.	Niet tegenover de patiënt.....	157
B.	Gedeeld beroepsgeheim of gezamenlijk beroepsgeheim	157
1.	Het gedeeld beroepsgeheim	158
2.	Het gezamenlijk beroepsgeheim	160
C.	De familie en naastbestaanden.....	160
D.	De politie	161
E.	De (sociale) media.....	162
2.6.5.	Wettelijke uitzonderingen	162
A.	De getuigenis in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie	162
B.	Overleggen van het medisch dossier	163
C.	De wettelijke of decretale verplichting om geheimen bekend te maken.....	163
D.	Het wettelijke of decretale recht om geheimen bekend te maken.....	164
1.	De aangifte van misdrijven.....	164
2.	De noodtoestand.....	165
3.	Misdrijven ten aanzien van minderjarigen of kwetsbaren.....	166
4.	De instemming van de patiënt.....	168
5.	De verdediging in rechte.....	168
2.6.6.	Sancties bij de schending van de geheimhoudingsplicht.....	168

A.	Strafrechtelijk	168
B.	Burgerrechtelijk	169
2.7.	Zwangerschapsafbreking (zie verder)	169
2.8.	Euthanasie (zie eerder)	169
3.	Burgerrechtelijke aansprakelijkheid	169
3.1.	Twee vormen van burgerrechtelijke aansprakelijkheid	169
3.1.1.	Contractuele aansprakelijkheid	170
3.1.2.	Aquiliaanse (buitencontractuele) aansprakelijkheid	171
3.2.	Voorwaarden voor aansprakelijkheid	172
3.2.1.	Bij contractuele aansprakelijkheid	172
A.	Fout: naleving contract	172
B.	Schade: enkel voorzienbare schade	173
3.2.2.	Bij aquiliaanse aansprakelijkheid	173
A.	Fout	173
1.	Aquiliaanse aansprakelijkheid voor eigen daden	173
2.	Aquiliaanse aansprakelijkheid voor andermans daden ..	174
Aanstellers voor hun aangestelden	174	
Onderwijzers en ambachtslieden	174	
3.	Aquiliaanse aansprakelijkheid voor gebrekkige zaken ..	175
B.	Schade	175
C.	Oorzakelijk verband tussen fout en schade	176
3.3.	Aansprakelijkheid van de verpleegkundige en vroedvrouw	176
3.3.1.	Aansprakelijkheid van de zelfstandige verpleegkundige/ vroedvrouw	176
3.3.2.	Aansprakelijkheid van de verpleegkundige/vroedvrouw als werknemer	176
A.	Er is een contract tussen de werkgever van de beroeps- beoefenaar en de patiënt	176
B.	Er is geen contract tussen de werkgever en de patiënt	177
3.3.3.	Aansprakelijkheid van de stagiair	177
3.4.	De Wet Medische Ongevallen van 31 maart 2010	177
3.4.1.	Het uitgangspunt van de wet: de patiënt heeft twee opties	178
3.4.2.	Het toepassingsgebied van de wet	179
A.	Wie?	179
B.	Welke verstrekkingen?	179
C.	Welke schade?	179
4.	Gevolgen van aansprakelijkheid	181
4.1.	De burgerrechtelijke gevolgen	181
4.2.	De strafrechtelijke gevolgen	181

4.3. De arbeidsrechtelijke gevolgen.	181
4.4. Conclusie.	182

HOOFDSTUK 5.

DE RECHTEN (EN PLICHTEN) VAN DE PATIËNT. 183

1. De patiëntenrechten	183
1.1. Het toepassingsgebied (art. 2 tot 4)	183
1.1.1. De patiënt	183
1.1.2. De beroepsbeoefenaars	183
1.1.3. De gezondheidszorg.	184
1.2. Het recht op kwaliteitsvolle dienstverlening (art. 5)	185
1.3. Het recht op vrije keuze van beroepsbeoefenaar (art. 6)	185
1.4. Het recht op informatie (art. 7 en 8)	186
1.4.1. Het recht op gezondheidsinformatie (art. 7)	187
A. Welke informatie?	187
B. Aan wie?	187
1. De patiënt.	187
2. De vertrouwenspersoon.	188
3. De vertegenwoordiger	188
C. In welke vorm?	189
D. De weigering van informatie	189
1. Door de arts.	189
2. Door de patiënt.	190
1.4.2. Het recht op geïnformeerde toestemming of <i>informed consent</i> (art. 8)	190
A. De vorm van de toestemming.	191
B. De geïnformeerde weigering van toestemming en de negatieve wilsverklaring	192
1. Actueel	192
2. Voorafgaand	192
C. De draagwijdte van de toestemming.	193
D. De plaatsvervangende toestemming	194
1. Begrippen.	194
2. Minderjarigen (zie ook art. 12).	194
3. Meerderjarige wilsonbekwame personen (zie ook art. 14).	195
4. Bij spoedgevallen	196
1.5. De rechten in verband met het patiëntendossier (art. 9)	197
1.5.1. Het recht op een patiëntendossier	197

1.5.2.	Het recht op rechtstreekse inzage	198
1.5.3.	Het recht op onrechtstreekse inzage?	199
1.5.4.	Het recht op een afschrift	199
1.6.	Het recht op privacy (art. 10)	200
1.6.1.	Het recht op informationele privacy	200
1.6.2.	Het recht op ruimtelijke privacy	200
1.7.	Het klachtrecht (art. 11)	200
1.7.1.	Algemeen.....	200
1.7.2.	De klachtenbemiddeling.....	201
1.7.3.	De Federale Commissie “Rechten van de patiënt” (zie ook art. 16)	202
1.8.	Het recht op pijnbestrijding (art. 11 <i>bis</i>)	202
2.	De plichten van de patiënt	202
3.	De wet op kwaliteitsvolle praktijkvoering	203
	BIJKOMENDE LITERATUUR	205
	 BIJLAGEN	
	 BIJLAGE 1	
	VERDUIDELIJKINGEN BIJ DE LIJST VAN DE TECHNISCHE VERPLEEGKUNDIGE VERSTREKKINGEN EN DE TOEVERTROUWDE GENEESKUNDIGE HANDELINGEN OP BASIS VAN DE BRIEFWISSELING MET DE TECHNISCHE COMMISSIE VOOR VERPLEEGKUNDE	208
	 BIJLAGE 2	
	STAAND ORDER.....	224
	 BIJLAGE 3	
	NEGATIEVE WILSVERKLARING (WWW.LEIF.BE).....	230
	 BIJLAGE 4	
	MODEL VOOR DE WILSVERKLARING INZAKE EUTHANASIE	232
	 BIJLAGE 5	
	AANWIJZING VAN EEN VERTROUWENSPERSOON (WWW.HEALTH.BELGIUM.BE).....	235

BIJLAGE 6	
AANWIJZING VAN EEN VERTEGENWOORDIGER IN HET KADER VAN DE VERTEGENWOORDIGING VAN DE PATIËNT (WWW.HEALTH.BELGIUM.BE)	237
BIJLAGE 7	
VERZOEKSCRIFT GEDWONGEN OPNAME: VOORBEELD	239
BIJLAGE 8	
DNR-PROTOCOL	240
BIJLAGE 9	
LIJST VAN DE GENEESMIDDELEN DIE DOOR DE VROEDVROUWEN AUTONOOM MOGEN WORDEN VOORGESCHREVEN IN HET KADER VAN DE OPVOLGING VAN NORMALE ZWANGERSCHAPPEN, DE PRAK- TIJK VAN NORMALE BEVALLINGEN EN DE ZORG AAN GEZONDE PASGEBORENEN IN EN BUITEN HET ZIEKENHUIS	241
<i>Trefwoordenregister</i>	245